

Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12 „Speleologický klub Brno“
Pracovní skupina SE – 3

Tématický okruh č. 3:

Krasový badatel JUDr. Martin Kříž a Ždánice.

Vzpomínkový večer.

Josef Pokorný

Na svém zasedání dne 11. září 2019 schválilo zastupitelstvo města Ždánic udělení titulu **ČESTNÝ OBČAN ŽDÁNIC** in memoriam **JUDr. MARTINU KŘÍŽOVI**. Dlouholetý občan Ždánic a krasový badatel Martin Kříž se narodil 14. listopadu 1841 v Líšni, zemřel 5. dubna 1916 ve Ždánicích. Od r. 1871 bydlel a až do své smrti žil a pracoval ve Ždánicích jako notář, tj celých 46 let.

V r. 1841 byla Líšeň vesnice, vzdálená 8 km od Brna. Dnes je to předměstí Brna. Někdy v červnu r. 2019 se obrátili zastupitelé města Ždánic na obecní zastupitele Brna – Líšně s požadavkem o poskytnutí maxima informací o líšeňském rodáku Martinu Křížovi. Pracovnice Kulturního domu Líšeň měla moji adresu, kterou předala Ždánickým zastupitelům a oni se obrátili se svým požadavkem na mě, a tak došlo ke spolupráci především mezi mnou, členem Pracovní skupiny SE – 3 při ZO 6 – 12 „Speleologický klub Brno“ a zástupci Ždánic.

Příčinou požadavku na poskytnutí materiálu bylo rozhodnutí obecní rady Ždánic udělit Martinu Křížovi čestné občanství města Ždánic in memoriam.

Protože práce, kterou Martin Kříž vykonal na objasnění otázek geologie, karsologie, paleontologie, hydrologie, geodetiky a speleologie Moravského krasu je tak rozsáhlá, a tak úctyhodná, že má stále co říci dnešní době, dohodli jsme se v naší Pracovní skupině SE - 3 že vyjdeme Ždánickým občanům maximálně vstříc a poskytli jsme jim všechny práce a historické materiály, které jsme o Martinu Křížovi měli. Díky tomu se rozvinula mezi námi, pracovníky SE – 3 a panem Josefem Medřickým, emeritním starostou Ždanic, který byl organizátorem vzpomínek na Martina Kříže čilá e-mailová korespondence, jejímž vyvrcholením byla pozvánka na „Vzpomínkový večer na JUDr. Martina Kříže“, který se konal v úterý, 26. listopadu 2019 v Kulturním domě ve Ždánicích.

Na základě tohoto pozvání jsem se zúčastnil tohoto vzpomínkového večera já a předseda naší ZO 6 – 12 Petr Nováček. Nejprve jsme byli přijati starostou Ždanic panem MUDr. Vladimírem Okáčem a zúčastnili jsme se slavnostního předání pamětní plakety – medaile a dekretu o jmenování Martina Kříže Čestným občanem Ždanic. Tyto indicie z rukou pana starosty převzal v zastoupení prapranuk Martina Kříže, pan Ondřej Prokop, (jehož maminka byla za svobodna Křížová), žijící v Brně, za zbývající, přestárlé členy rodiny, žijící v Praze.

Poté jsme se my, zástupci ČSS ZO 6 – 12, spolu s panem starostou MUDr. Vladimírem Okáčem, panem Josefem Medřickým, panem Ondřejem Prokopem a tajemníkem města Ing. Romanem Vrábelem vydali na hřbitov, k pomníku Martina Kříže a jeho rodiny, kde jsme tiše a s úctou vzpomenuli na jeho osobnost a zažehli každý svoji svíci. Odtud jsme byli pozváni k prohlídce městské hvězdárny Ždánice. Z hvězdárny jsme přešli do Velkého sálu Kulturního domu, který již byl zcela zaplněn účastníky vzpomínkového večera.

Vzpomínkový večer zahájila paní Ing. Jitka Čapatá, členka Muzejního spolku ve Ždánicích. Dále se ujal slova pan RNDr. Vladimír Kotík, autor zvláštního vydání „Ždánického zpravodaje“ (toto zvláštní číslo vyšlo v r.1991 a bylo celé věnováno osobnosti Martina Kříže). Po něm se ujali slova paní Mgr. Anastazie Polášková a Ing. Vladimír Netopil, kteří, střídajíce se v melodramatickém, vzpomínkovém vyprávění prošli všemi podstatnými událostmi života Martina Kříže. Poté zavzpomínal na svého prapraděda pan Prokop, a nakonec jsme dostali slovo i my, zástupci ČSS, ZO 6 – 12. Náš předseda ZO, Petr Nováček vyzval mne, abych promluvil.

Celý večer se zde mluvilo o píli a práci a o rozsahu díla, které po sobě Martin Kříž zanechal. Doplnil jsem to tedy **poukazem na jeho píli, se kterou**

zvládnul naučit se potřebné odborné znalosti z celé řady profesí, které při výzkumech Moravského krasu nezbytně potřeboval. Význam jeho práce spočívá především v tom, že byl na mnoha místech svých krasových výzkumů první, kdo je zkoumal, dokázal exaktně popsat to, co na místě viděl a zjistil, proto jsou jeho zjištění a popisy ještě dnes živé a mají nám stále co říct. Nakonec jsem osvětlil, jak vzniklo přátelství a spolupráce Martina Kříže s Florianem Koudelkou, a čím Koudelka pro Martina Kříže byl. Mým výkladem byl vzpomínkový večer zakončen.

Při odchodu ze sálu jsme byli osloveni Slávkem Veselým, (Viz článek dr. Jana Himmela ve Speleu č. 67/2015, str. 59 – 61, „Slavomír Veselý – 70 let“). Slávek je jediný z dlouholetých činných jeskyňářů, který už léta ve Ždánicích žije a pracuje. S ním a s jeho paní jsme poté v sousední ovlažovně strávili pěkné chvíle v družném rozhovoru.

Obrazová část:

V kanceláři starosty města Ždánic: Zleva doprava: **Petr Nováček a Josef Pokorný, zástupci ČSS – ZO 6 – 12, „Speleologický klub Brno“**, v čele stolu pan **Ondřej Prokop, prapravnuk Martina Kříže**, zbývající sedící viz další snímek.

Sedící zleva doprava: Emeritní starosta, pan Josef MEDŘICKÝ, Ing Jitka ČAPATÁ, pracovnice Muzejního spolku ve Ždánicích a současný starosta Ždánic pan MUDr Vladimír OKÁČ.

Zleva doprava: Pan starosta Ždánic, MUDr Vladimír Okáč a pan Ondřej Prokop, prapravnuk Martina Kříže s insigniemi Čestného občanství M. Kříže in memoriam.

Na hřbitově před hrobkou Martina Kříže a jeho rodiny.

Nahoře: Předseda ZO 6 – 12, Petr Nováček přidal k zapáleným svíčkám i naši lampu se speleologickými znaky (ČSS, ZO 6-12 a SE – 3).

Dole: V družném posezení s manželi Veselými

Pro měsíčník „Ždánický zpravodaj“ napsal vedoucí a koordinátor našeho Pracovního kolektivu SE – 3 Ladislav Slezák následující článek, pojednávající o Martinu Křížovi:

Martin Kříž a Moravský kras

Napsal Ladislav Slezák, jeden z nestorů moravských jeskyňářů.

Martin Kříž, profesně právník, z vlastního zájmu a záliby speleolog, paleontolog a archeolog se narodil 14. listopadu 1841 v Líšni, což byla v oné době vesnice nedaleko Brna. Ale byla to také brána do jižní části Moravského krasu. Divoká krása tohoto území lákala Martina už od útlého mládí poznávat skrytá tajemství tohoto tak zajímavého kraje. Nicméně, většinu svého života prožil ve Ždánicích, kde našel obživu jako právník a notář a odkud do Moravského krasu vyjížděl.

Je nadmíru zajímavé a z dnešního pohledu až neuvěřitelné, jak kombinace erudice právní a zvěrolékařské, která se spojila v osobnosti Martina Kříže hluboce pronikla do problematiky karsologických, paleontologických, hydrologických, speleologických, geologických i geodetických témat tak z hlediska vědeckého poznávání zajímavého území Moravského krasu. Proto považuji za nezbytné vyzvednout zásluhy Martina Kříže na poli vědeckého poznávání přírodních jevů Moravského krasu.

Tento muž se zabýval na poli vědy jako vůbec první a jediný otázkami paleogeneze celé řady jeskyní Moravského krasu. Dále zpracoval detailně paleontologii vymřelé jeskynní fauny (tj. osteologie včetně osteologie malých obratlovců) v kontextu s materiály, které mu připravoval o dvacet let mladší spolupracovník Florian Koudelka. A v neposlední řadě je dodnes v praxi používáno jeho výškopisné měření Moravského krasu.

Odborný a vědecky erudovaný tandem Martin Kříž a Florian Koudelka byl ve své době důkazem toho, že karsologie není jen doménou vyvolených a erudovaných badatelů ověřených akademickými tituly. Na pole krasové vědy znenadání vstoupili dva badatelé, kteří za dobu své činnosti přinesli tak obsáhlý komplex znalostí, že ještě dnes je jejich dílo vysoce aktuální, plně použitelné a

v řadě odborných otázek a poznatků nepřekonané. Díky nim a jejich společné péči, osobního odříkání a finančním nákladům do bádání vložených může dnešní případný následovník jen nevěřícně kroutit hlavou nad projevy opravdového vědeckého entuziasmu, hraničícího ve své úpornosti až s umanutostí poznávání Moravského krasu. Od doby JUDr. Martina Kříže se s tak přínosnou badatelskou dvojicí nesetkáváme a určitě nikoho takového v dnešních podmínkách už nepotkáme.

Jejich společné publikace byly určeny převážně milovníkům krasu, kteří toužili získat hlubší a podrobnější znalosti o řadě významných krasových lokalit, ale přinášely také odborné pasáže, určené k zasazení jednotlivých jevů do souboru procesů, kterým byl Moravský kras vystaven v období mladých třetihor a které trvají dodnes. Kvanta osteologického materiálu z období kvartéru byla odborně vysbírána a dodnes nejsou zcela zpracována.

Martin Kříž byl člověk, který v Moravském krasu v rámci vlastního poznávání a vlastních zkušeností vytvořil na poli tehdejší, rozvíjející se vědy rozsáhlé, dodnes nedoceněné dílo. Je pozoruhodné, že všechny potřebné práce prováděl pokud možno osobně, pokud k tomu potřeboval dělníky, či další spolupracovníky, platil je ze svého, notářského platu.

Práce JUDr. Kříže byla vždy vysoce hodnocena, zvláštní však zůstává fakt, že v porovnání s masivně propagovanou prací například dr. Karla Absolona stojí jakoby poněkud v pozadí. Dr. Karel Absolon byl manažerem, využívajícím popularitu rozvoje cestovního ruchu, který velmi obratně dovedl zaměřit objevy nových jeskyní ke komerčním cílům. Na rozdíl od JUDr. Kříže si Absolon svoji cestu razil poměrně drsnými metodami, zatím co Křížovy krasologické práce, ač velice záslužné, objevené a pro společnost nadmíru přínosné, zůstávaly skromně uloženy snad i věkům budoucím.

Generace nás, začínajících amatérů speleologů v padesátých létech minulého století se vždy za poznáním obracela k odkazu JUDr. Martina Kříže a jeho spolupracovníka Floriana Koudelky. Ještě dnes, po tolika letech, i když jsme se krasu věnovali profesionálně, rádi a s láskou sáhneme po jejich knihách.

Tento článek vyšel v říjnovém čísle Ždánického zpravodaje, ročník 2019.

*Zastupitelstvo města na svém zasedání 11. 9. 2019
s c h v á l i l o:*

- udělení titulu ČESTNÝ OBČAN ŽDÁNIC in memoriam JUDr. Martinu Křížovi (*14. 11. 1841 Líšeň u Brna, † 5. 4. 1916 Žďánice)

